

DOI: 10.26565/2310-9513-2023-17-15

УДК 372.8:347.77/.78

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНОЇ РОБОТИ

Рубан Наталія Павлівна

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри краєзнавчо-туристичної роботи
соціальних і гуманітарних наук
Українська інженерно-педагогічна академія,
вул. Університетська, 16, м. Харків, Україна, 61003
e-mail: ruban@uipa.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8337-2739>

Черненко Юлія Юріївна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри краєзнавчо-туристичної роботи
соціальних і гуманітарних наук
Українська інженерно-педагогічна академія,
вул. Університетська, 16, м. Харків, Україна, 61003
e-mail: chernenko@uipa.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8403-1853>

У статті наголошено на необхідності формування компетентності з інтелектуальної власності майбутніх фахівців краєзнавчо-туристичної галузі. Інноваційне мислення, знання об'єктів інтелектуальної власності, законодавства з інтелектуальної власності, ефективне використання прав інтелектуальної власності без порушення прав інших авторів, управління і комерціалізація інноваційних ідей мають велике значення в туристичному бізнесі. У статті також розглядається роль інтелектуальної власності як каталізатора інноваційного розвитку країни та зростання конкуренції, особливо в перспективі зацікавленості іноземних туристів відвідини України у післявоєнні часи. Висвітлено причини, через які інтелектуальна власність впливає на розвиток туристичної роботи. Наведено приклади застосування об'єктів інтелектуальної власності у краєзнавчо-туристичному секторі та підкреслено можливості використання їх для створення нових туристичних продуктів і покращення якості послуг в цій галузі, що будуть використані для отримання додаткового грошового доходу від туристичної діяльності, перетворюючи її на стимул економічного розвитку, соціального та культурного процвітання регіонів України. Автори також роблять акцент на дослідженнях освітніх інституцій, роботодавців і державних органів із запитами на необхідність формування компетентності з інтелектуальної власності у майбутніх фахівців краєзнавчо-туристичної роботи та наголошують на переліку викликів та перспектив, пов'язаних з освітнім процесом при їх підготовці, які потребують вирішення. Уваги потребує і необхідність поглиблення знань у сфері інтелектуальної власності у викладачів закладів вищої освіти задля навчання студентів різних спеціальностей, в тому числі майбутніх фахівців краєзнавчо-туристичної роботи.

Ключові слова: краєзнавчо-туристична робота, компетентність, інтелектуальна власність, майбутні фахівці, сфера туризму, комерціалізація, конкурентоспроможність.

Як цитувати: Рубан Н.П., Черненко Ю.Ю. Щодо необхідності формування компетентності з інтелектуальної власності майбутніх фахівців краєзнавчо-туристичної роботи. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2023. № 17. С. 174-180. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2023-17-15>

In cites: Ruban N., Chernenko Yu. (2023) Concerning the need for formation of intellectual property competence of future specialists in local science and tourism work. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, (17), 174-180. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2023-17-15> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. Краєзнавчо-туристична робота є однією з найдинамічніших секторів світового господарства та важливий фактор довгострокового соціально-економічного прогресу та розвитку будь якої країни. Вона забезпечує експортні доходи, зростання зайнятості, соціальну інтеграцію, розширення прав і можливостей громад та сприяє розвитку нових туристичних напрямів.

У швидко змінюваному і дуже конкурентному світі краєзнавчо-туристичного спрямування все більш важливим стає вміння запропонувати споживачам продукти та послуги, відмінні від вже наявних на ринку. Рішення споживачів сильно залежить від того, якою мірою вони сприймають такі продукти та послуги як нові та унікальні. Інноваційний продукт часто відрізняють від вже існуючих

чих через його властивості, що підвищують його привабливість: культурні цінності, з якими він асоціюється, справжність, оригінальність, естетичні рішення, дизайн, імідж, бренд або новизну технологій. Творцю або власнику таких об'єктів інтелектуальної власності (далі ОІВ) слід забезпечити собі виключне право вибирати форми оптимального використання таких нематеріальних активів. Саме тут система інтелектуальної власності стає чинником, що забезпечує динамічний розвиток туризму. Вона може використовуватись у роботі з постачальниками продуктів та послуг галузевого комплексу краєзнавчо-туристичного спрямування (підприємствами транспорту, розміщення, туроператорами) або з туристичними напрямками. Тож виникає необхідність отримання знань з основ інтелектуальної власності у майбутніх фахівців краєзнавчо-туристичної роботи під час навчання в закладах вищої освіти (далі ЗВО), що має важливе значення для господарської діяльності таких підприємств та їх конкурентоспроможності. Особливо необхідними ці знання будуть у період післявоєнного розвитку України, враховуючи зростаючий інтерес іноземців до нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зародження туристсько-краєзнавчих подорожей і досліджень почалося з моменту пізнання давнього середовища проживання людини. Проте краєзнавство як науку почали розглядати на початку XVIII ст., що сприяло становленню краєзнавчого руху в Україні.

В останні роки про туристичне краєзнавство було опубліковано низку праць наукового та навчального характеру. Дорогогокази розвитку галузі окреслили багато авторів: Поколюдна М. М. та Божко Л. Д. «Туристське краєзнавство» [1], Пангелова Б. П. «Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей» [2], Попович С. І. «Краєзнавча робота в туристичних організаціях» [3]. Про необхідність трансформації стандартів базової середньої освіти щодо краєзнавства йдеться у дослідженні Мальчикова Д. С. і Мезенцева К. В. [4].

Необхідність знань у сфері інтелектуальної власності для сталого розвитку держави детально розглянута у засадничих і практично зацентрованих працях науковців вищої школи Орлюк О. П., Лазарева М. І., Луначека В. Е., Тіманюк В. М., Бровдій А. М. [5-8]. Проте, COVID-19 та воєнні дії, що проходять на території України, нажалі, внесли свої зміни у розвиток системи освіти України де вже спостерігається диспропорція між потребами інноваційної економіки у висококваліфікованих фахівцях для всіх галузей, здатних поєднати знання в галузі ІВ з інтелектуальними та технологічними ресурсами. Нажалі викладачі ЗВО також не завжди обізнані в цій сфері через нерозвиненість механізмів підвищення кваліфікації у відповідних установах, що підтверджено дослідженнями.

Актуальність та затребуваність компетентності у сфері ІВ для молодого покоління було доведено колективом авторів Драпушко Р. Г., Горінов П. В., Філик Н. В. [9]. У дослідженні підтверджено, що критично важливими для розбудови післявоєнної України будуть знання з охорони та захисту прав на комп'ютерні технології, авторське право, об'єкти ІВ у сфері медицини, сільського господарства та результати селекції, біології, питання забезпечення об'єктів винахідництва в сфері національної безпеки та оборони країни тощо.

На необхідності розвитку вітчизняного лікувально-оздоровчого туризму наголошують в своїй роботі колектив науковців Шаблій О., Заставецька Л., Дударчук та ін. [10], через те що Україна має всі передумови для повоєнного відновлення та розбудови цієї сфери.

Проте у всіх цих роботах не пропонуються конкретні рішення поставленого завдання в умовах переходу на інноваційний шлях розвитку туристичної галузі України, підвищеної уваги іноземних інвесторів у післявоєнний період до України, особливо до регіонів де відбувалися широкомасштабні бойові дії та конкуренції між надавачами таких послуг.

Також, нажалі, обізнаність педагогічних працівників у сфері ІВ в Україні теж недостатньо розповсюджена. До теперішнього часу не приділяється належної уваги навчанню процесів використання ІВ в інноваційній моделі економіки: у цифровій економіці, штучному інтелекті, наукомістких та капіталомістких технологіях.

Метою пропонованої статті є визначення ключовими компетентності з інтелектуальної власності та наголошення на необхідності їх формування у майбутніх фахівців краєзнавчо-туристичної діяльності. Цей процес включає визначення об'єктів, що охороняють різні категорії інтелектуальної власності туристичної галузі, форм використання прав ІВ у рамках галузевого комплексу краєзнавчо-туристичної роботи, а також розгляд викликів та перспектив, пов'язаних зі змінами в сфері інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Законодавство про ІВ покликане охороняти інтереси авторів та розробників продуктів інтелектуальної праці, надаючи їм певні права контролю за використанням таких нематеріальних продуктів. Існує ряд серйозних доказів на користь охорони та поширення прав ІВ, а також низка причин, через які ІВ може сприяти розвитку краєзнавчо-туристичної роботи:

- прогрес та благополуччя людства залежать від нашої здатності створювати нові технічні рішення, а також інструменти, що дозволяють регулювати конкуренцію та заохочувати інтелектуальну творчість;
- правовий захист продуктів інтелектуальної праці та інновацій сприяє виділенню додаткових ресурсів на подальші інновації та дослідження;

– розвиток та охорона ІВ стимулюють конкурентоспроможність та економічне зростання, створюють нові робочі місця та галузі, а також підвищують якість життя та благополуччя людини, регіону та країни в цілому.

В 2022 року Україна посідала 57 місце серед 132 економік, представлених у звіті «Глобальний індекс інновацій» (Global Innovation Index, GII), що оцінює світові економіки за рівнем їх можливостей та інноваційності. Збалансована та дієва система ІВ може допомогти країні у реалізації її можливостей у сфері ІВ, перетворюючи її на каталізатор економічного розвитку та соціального та культурного процвітання [11].

Права ІВ можуть надходити в комерційний обіг та бути предметом купівлі-продажу у тій чи іншій формі. Це означає, що вони можуть бути використані для отримання додаткового грошового доходу. Крім виняткових прав, якими наділяються їхні власники, більшість прав ІВ допускає комерціалізацію, що робить їх особливо цінними у розвитку туристичного сектора.

Галузевий комплекс краєзнавчо-туристичної роботи охоплює багато видів діяльності та відповідні підприємства, включаючи як основні, так і допоміжні види діяльності, що забезпечують ефективну роботу галузі. Формула успіху в краєзнавчо-туристичній роботі включає багато елементів (продукт, місце, ціну, рекламну діяльність) і може бути різною залежно від виду діяльності чи підприємства, але права ІВ можуть становити частину стратегії просування чи маркетингу будь-яких товарів, послуг, видів діяльності, продуктів або напрямів, особливо через вплив глобалізації на туризм, що трансформується в глобальний фактор розвитку суспільства, його соціальної, духовної та економічної складових. Тим більше, що за прогнозами науковців [12] подальший розвиток світового туризму буде визначатися більшою мірою не економічним, а соціокультурним значенням для створення нової моделі гуманістичної глобалізації, що для післявоєнної України відкриває можливість використання туризму як інструменту політичного впливу.

Краєзнавчо-туристична робота – це багатогалузевий сектор, що активно взаємодіє з різними секторами економіки, включаючи інфраструктурний сектор, зв'язок, будівництво, інформаційно-комунікаційні технології, транспорт, готельний сектор, сферу культури, виробництво продуктів харчування та напоїв, ремесла, виробництво ювелірних виробів, текстилю та косметики, сектор відпочинку і дозвілля та інші галузі. Зазвичай, краєзнавчо-туристична робота сприяє розвитку країн, яким вдається створити широкий спектр таких видів діяльності, що побічні зі сферою туризму. Для підтримки найважливіших основних та допоміжних видів краєзнавчо-туристичної діяльності можуть використовуватися кілька видів прав та стратегій розвитку

ІВ. Кожен вид прав дає їх власникам свої особливі переваги, але деякі переваги забезпечуються всіма видами прав. Загалом можна сказати, що застосування прав ІВ у краєзнавчо-туристичному секторі допомагає вирішувати такі завдання:

- підвищувати ефективність управління компаніями та туристичними напрямками;
- підвищувати якість обслуговування туристів та/або підтверджувати дотримання відповідних стандартів та протоколів, що підвищує довіру туристів до продукту та дозволяє удосконалювати існуючі процедури;
- підвищувати вартість та/або зміцнювати бренд та репутацію окремих компаній, учасників об'єднань компаній або туристичних напрямків;
- зміцнювати стратегічні альянси та ринкові позиції учасників галузі;
- підкреслювати відмінність краєзнавчо-туристичних напрямків та їх продуктів та послуг від напрямків, продуктів та послуг конкурентів, надаючи їм додаткові конкурентні переваги;
- популяризувати цінності та довгострокові концепції розвитку компаній та краєзнавчо-туристичних напрямків;
- залучати інвестиції та фінансові кошти, особливо на розвиток малого та середнього бізнесу;
- створювати нові спеціалізовані ринки та ефективніше просувати продукт на ринку. Приклади ОІВ в галузі туризму наведені у таблиці 1.

Вказані у таблиці об'єкти ІВ повинні бути предметом постійної уваги туристичних підприємств, що пов'язано головним чином з їхньою інноваційністю, складністю та їх великим значенням для успішності туристичного бізнесу окремих громад, а також країни в цілому. Успішна комерціалізація ОІВ туристичної галузі дозволить гостям отримувати більш автентичні враження, а виробникам – наголошувати на унікальності та конкурентоспроможності їх продуктів та послуг.

Кожна туристична подорож стає можливою завдяки взаємодії безлічі постачальників товарів та послуг, що входять до галузевого комплексу краєзнавчо-туристичної роботи: готелів та ресторанів, турагентств, туроператорів, гідів тощо. Особливість туристичного бізнесу полягає в тому, що він здатен забезпечувати комплексне зростання як місцевих підприємств, так і жителів регіону, що приймає. Відповідно, доходи від краєзнавчо-туристичної роботи можуть спрямовуватись на розширення виробництва місцевих продуктів та послуг, сприятиме розвитку аграрних областей та поселень, створенню робочих місць, зростанню малих та середніх підприємств або розширенню можливостей використання місцевих мистецтв, ремесел та продуктів харчування всередині галузевого комплексу.

Необхідність формування компетентності з інтелектуальної власності майбутніх фахівців краєзнавчо-туристичної роботи, а також вимоги

Таблиця 1

Приклади об'єктів інтелектуальної власності в краєзнавчо-туристичній діяльності за категоріями

Table 1

Examples of intellectual property objects in local history and tourism activities by category

Об'єкти інтелектуальної власності (ОІВ)	Приклади ОІВ в краєзнавчо-туристичній діяльності	Важливість у краєзнавчо-туристичній діяльності
Авторське право та суміжні права		
<p><i>Авторські права</i> на літературні твори, музичні твори, картини, скульптури тощо.</p> <p><i>Суміжні права</i> охороняють законні інтереси певних осіб чи організацій, які допомагають зробити твори доступними для широкого загалу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Рекламні матеріали, путівники, листівки та логотипи (наприклад, <i>рекламна брошура «Чарівні Карпати»</i>); – Веб-сайти, блоги, онлайн-ресурси, де розміщується краєзнавча та туристична інформація, (наприклад, <i>сайт турсервера</i>); – Системи бронювання, онлайн-платформи для збору та обробки відгуків відвідувачів та інші онлайн туристичні платформи та системи надання послуг у сфері туризму; – Зображення або аудіовізуальні відтворення туристичних напрямків, туристичних продуктів та культурної спадщини. 	<p>Забезпечує охорону творів місцевих авторів, виконавців та продюсерів, дозволяючи їм отримувати грошовий дохід та спонукаючи їх завдяки цьому до подальшої творчості.</p>
Промислова власність		
<p><i>Винаходи / Корисні моделі</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – Мобільні додатки для туристів (<i>Електронні системи квитків та бронювання</i>) – Електронні гіді та аудіопрогулянки – Дрони для знімання туристичних місць – Системи навігації та GPS, безпеки та охорони (трекери для відстеження місцезнаходження туристів тощо). – Еко-технології – Сенсорні екрани, віртуальні тури, доповнена реальність, голографічні візуалізації тощо. 	<p>Стимулюють діяльність винахідників, оскільки вони є висловленням визнання результатів їхньої діяльності і дозволяють їм отримувати дохід від винаходів, що мають комерційний потенціал. Стимулювання інновацій, своєю чергою, підвищує якість життя.</p>
<p><i>Промислові зразки</i> – художнє оформлення чи естетичні компоненти виробу, що підлягають відтворенню промисловими способами</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Дизайн інтер'єру та меблів, ремісничих та текстильних виробів і навіть оформлення упаковки; – Вироби ремесел, тканини та предмети моди (включаючи одяг, сумки, ювелірні вироби та аксесуари) можуть мати оригінальні зовнішні риси. Зазвичай, товари, які мають попит у туристів; – Дизайн спеціальних засобів пересування, таких як туристичні автобуси, човни, велосипеди тощо. 	<p>Асоціюються з конкретною місцевістю, якщо вони відповідають встановленим критеріям охорони, можуть використовуватися для її популяризації як туристичного спрямування.</p>
<p><i>Торгівельні знаки</i> – знаки, які дозволяють відрізнити продукти та послуги однієї компанії від продуктів та послуг іншої компанії, тим самим допомагаючи розвинути репутацію чи бренд.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Логотипи, слогани упаковки тощо туристичних агентств; – Торгівельні марки готелів та курортів (<i>карпатський горнолижний курорт «Буковель»</i>); – Торгівельні марки туристичних заходів і фестивалів, ярмарків та туристичних маршрутів. 	<p>Підкреслювати відмінність свого напрямку від інших, формуючи попит на продукт, який відрізняється своєрідністю.</p>
<p>Географічні зазначення – знаки, які пов'язують певні продукти та послуги з певною географічною місцевістю (країною або регіоном), що має високу репутацію в галузі виробництва таких товарів чи послуг</p>	<ul style="list-style-type: none"> – «Гуцульська овеча бриндзя»; – «Херсонський кавун»; – Туристичні маршрути: «Дороги вина та смаку Української Бессарабії» 	<p>Сприяють зростанню краєзнавчого агротуризму, стимулюючи вплив туристів до аграрних (не міських) областей. Вони можуть бути частиною узагальнюючого бренду, який представляє цілий регіон, або незалежними брендами конкретних туристичних напрямків.</p>
Нетрадиційні об'єкти ІВ		
<p>Комерційні таємниці та конфіденційна інформація</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Знання про унікальні маршрути та локації, ексклюзивні контакти та партнерства; – Знання для забезпечення безпеки туристів, управління непередбачуваними ситуаціями та мінімізації ризиків під час подорожей; – Знання про оптимізацію маршрутів, управління групами туристів; – Маршрути та локації: унікальні знання про місцевість, історію, культуру, археологію або природу. 	<p>Може включати спеціалізовану експертизу гідів, які володіють глибокими знаннями і можуть розповісти цікаві та унікальні факти про відвідувані місця, особливо про дії, що відбувалися під час військової агресії росії проти України.</p>

Складено авторами
Compiled by the authors

роботодавців до найманих працівників за умов інноваційної економіки показують результати опитування бізнесу щодо інноваційної діяльності та актуальних потреб українських досліджень та розробок, що відбулося протягом січня-лютого 2020 року Міністерством освіти і науки України спільно з Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Міністерством цифрової економіки [13]. Серед запитів щодо необхідності додаткової освіти для персоналу було обрано охорону інтелектуальної власності, трансфер технологій. Відповідно ці компетентності мають бути включені в освітні програми підготовки майбутніх фахівців краєзнавчо-туристичної роботи та під час проходження підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Аналогічне опитування було проведено науковцями Української інженерно-педагогічної академії в рамках соціологічного дослідження «Інтелектуальна власність очима освіти» НДР № 19-01 ДБ «Теоретико-методичні засади підвищення кваліфікації працівників системи освіти в сфері інтелектуальної власності» [14]. Результати опитування підтвердили необхідність поглиблення знань у сфері ІВ для викладачів ЗВО задля навчання студентів різних спеціальностей, у тому числі майбутніх фахівців краєзнавчо-туристичної роботи.

Глобалізація, стрімкий розвиток винахідницьких, творчих та наукових досягнень, реалізація інноваційних проєктів покладають на ЗВО та наукові установи завдання сприяти урегулюванню взаємовідносин між учасниками інноваційного процесу щодо визначення належності майнових прав ІВ, порядку їх виявлення, набуття, оцінки, охорони та подальшої комерціалізації, а також розподілу доходу від здійснення такої діяльності. Через це, директорка українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій Олена Орлюк наголошує, що головною метою типової політики інтелектуальної власності для закладів вищої освіти та наукових установ є надання знань про:

- визначення належності майнових прав інтелектуальної власності;
- порядок їх розробки, набуття, оцінки, охорони, подальшої комерціалізації;
- розподіл доходу від реалізації між учасниками інноваційного процесу [15].

Зауважимо, що існує ряд викликів та перспектив, пов'язаних з освітнім процесом при підготовці майбутніх фахівців краєзнавчо-туристичної галузі, які потребують уваги та вирішення.

По-перше, важливо розуміти які саме компетентності з інтелектуальної власності необхідно формувати у майбутніх фахівців краєзнавчо-туристичної галузі. Це можуть бути знання про об'єкти та права на інтелектуальну власність, навички управління та захисту інтелектуальних прав, розуміння процесу комерціалізації інтелектуальної власності

та інше.

По-друге, необхідно вирішити питання щодо методів та засобів формування компетентності. Це можуть бути спеціалізовані навчальні курси, тренінги, практичні вправи, взаємодія з практикуючими фахівцями та інші освітні підходи, що сприяють засвоєнню знань та розвитку відповідних навичок.

По-третє, важливо звернути увагу на виклики, пов'язані зі змінами в сфері інтелектуальної власності, такими як швидкий розвиток технологій, зміни законодавства та зростання конкуренції.

Майбутні фахівці краєзнавчо-туристичної галузі повинні бути готові до цих викликів та мати необхідні знання та навички для ефективного управління інтелектуальною власністю в швидкоплинному середовищі та післявоєнній зацікавленості Україною великою кількістю іноземних відвідувачів.

Висновки. Сьогодення та зростаючий розвиток інноваційних технологій вимагає від майбутніх фахівців краєзнавчо-туристичної сфери формування компетентності в сфері інтелектуальної власності задля динамічного розвитку вітчизняного туристичного бізнесу.

Здатність до інноваційного мислення, вміння визначати, управляти та комерціалізувати ідеї і продукти краєзнавства, тобто, об'єкти інтелектуальної власності, що сприятимуть розвитку місцевих економік, дозволять гостям отримувати більш автентичні враження, а виробникам – наголошувати на своєрідності їхніх продуктів і послуг та запобігати їх імітації конкурентами. Об'єкти інтелектуальної власності повинні бути предметом постійної уваги туристичних підприємств, бо вони мають велике значення як для успішності краєзнавчо-туристичної роботи, так і для місцевої економіки регіонів і країни в цілому.

Тож у підсумку варто зазначити, що післявоєнний потенціал розвитку краєзнавчо-туристичної галузі України залежить від активної участі у цьому процесі освітніх інституцій, тому, на часі є формування компетентності з інтелектуальної власності при підготовці майбутніх фахівців краєзнавчо-туристичної роботи, а також необхідність поглиблення знань у сфері інтелектуальної власності у викладачів закладів вищої освіти задля навчання студентів різних спеціальностей.

Подальші напрями досліджень будуть включати аналіз існуючих освітніх програм підготовки фахівців краєзнавчо-туристичної роботи та виявлення ступеня формування компетентності з інтелектуальної власності, а також розробки методик передачі знань через трансфер технологій в закладах освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Покоłodна М. М., Божко Л. Д. Туристське краєзнавство: навч. посібник. Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 310 с.
2. Пангелов Б. П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посібник. К.: Академвидав, 2010. 248 с.
3. Попович С. І. Краєзнавча робота в туристичних організаціях. Основи краєзнавства : підручник; за ред. О. П. Реєнта. Харків: ХНУ, 2015. С. 253–281.
4. Мальчикова Д. С., Мезенцев К. В. Публічний імідж географії в контексті трансформації стандартів базової середньої освіти: досвід України і світу. Укр. геогр. журн. 2022. № 1. С. 53–63. <https://doi.org/10.15407/ugz2022.01.053>. (дата звернення: 11.05.2023).
5. Луначек В. Е., Рубан Н. П., Тіманюк В. М., Фесенко Н. С., Черненко Ю. Ю. Освіта в сфері інтелектуальної власності як умова сталого розвитку держави. ScienceRise: Pedagogical Education. 2017 (11 (19), 4–9. URL: http://journals.uran.ua/sr_edu/article/view/116197/111028.
6. Лазарев М. І., Луначек В. Е., Рубан Н. П., Тіманюк В. М., Фесенко Н. С., Черненко Ю. Ю. Управління підготовкою фахівців у сфері інтелектуальної власності: трансформації на сучасному етапі. Актуальні проблеми державного управління. 2017. № 1. С. 113–120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2017_1_19.
7. Компетентнісний вимір професійного розвитку працівників освіти в сфері інтелектуальної власності: монографія / за заг. ред. Луначека Х.: ТОВ «Оберіг», 2020. С. 250–347.
8. Орлюк О. П. Освіта з інтелектуальної власності у системі вищої освіти України: проблеми та завдання. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2019. № 6. С. 148–159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2019_6_15. (дата звернення: 08.05.2023).
9. Драпушко, Р. Г., Горінов, П. В., Філик, Н. В. Освіта в сфері інтелектуальної власності як напрямок формування правової культури молоді. Kyiv Law Journal. 2022. № 2. С. 36–41. <https://doi.org/10.32782/klj/2022.2.6>
10. O. I. Shablii, L. B. Zastavetska, K. D. Dudarchuk, Smochko N.M. [et al.] The main problems of healthcare and wellness tourism in Ukraine. Journal of Geology, Geography and Geoecology. 2018. Issue 22. Volume 27(2). P. 337–409. <https://doi.org/10.15421/111858>
11. WIPO. Global Innovation Index 2022. Ukraine. URL: https://www.wipo.int/members/en/details.jsp?country_code=UA (дата звернення: 14.05.2023).
12. Markhonos S., Stezhko N., Oliinyk Y., Polishchuk L., Tyshchuk I., Parfinenko A. International Tourism in the System of Modern Globalization Processes. International Journal of Management (IJM). 2020. № 11 (3). pp. 97–106.
13. Результати опитування бізнесу щодо інноваційної діяльності та потреб в українських R&D. | Міністерство освіти і науки України - Головна (2020, 28 серпня). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/na-sajti-mon-rozmisheno-rezultati-opituvannya-biznesu-shodo-innovacijnoyi-diyalnosti-ta-potreb-v-ukrayinskih-rd> (дата звернення: 16.05.2023)
14. Теоретико-методичні засади підвищення кваліфікації працівників системи освіти в сфері інтелектуальної власності НРАТ/ NRAT - National Repository of Academic Texts, Ukraine. (б. д.). Національний репозитарій академічних текстів. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0221U102209/> (дата звернення: 17.05.2023)
15. Анатійчук В. Типова політика інтелектуальної власності для закладів вищої освіти та наукових установ. URL: <https://law.chnu.edu.ua/typova-polityka-intelektualnoi-vlasnosti-dlia-zvo/> (дата звернення: 19.05.2023).

Стаття надійшла до редакції 25.05.2023

Стаття рекомендована до друку 15.06.2023

CONCERNING THE NEED FOR FORMATION OF INTELLECTUAL PROPERTY COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN LOCAL SCIENCE AND TOURISM WORK

Nataliia Ruban, Ph.D (Pedagogy), Associate Professor, Department of local lore and tourism, social sciences and humanities Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, 16 Universitetskaya st. Kharkiv, Ukraine, 61003 e-mail: ruban@uipa.edu.ua.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8337-2739>

Yuliia Chernenko, Ph.D (Economics), Associate Professor, Department of local lore and tourism, social sciences and humanities, Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, 16 Universitetskaya st. Kharkiv, Ukraine, 61003. e-mail: chernenko@uipa.edu.ua. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8403-1853>

The article emphasizes the need for the formation of intellectual property competence of future specialists in the field of local history and tourism. Innovative thinking, knowledge of intellectual property objects, intellectual property legislation, effective use of intellectual property rights without infringing the rights of other authors, management and commercialization

of innovative ideas are of great importance in the tourism business. The article also examines the role of intellectual property as a catalyst for the innovative development of the country and the growth of competition, especially in the perspective of foreign tourists' interest in visiting Ukraine in post-war times. The reasons due to which intellectual property affects the development of tourist work are highlighted. Examples of the use of intellectual property objects in the local history and tourism sector are given and the possibilities of using them to create new tourist products and improve the quality of services in this field, which will be used to obtain additional monetary income from tourist activity, turning it into a stimulus for economic development, are highlighted. social and cultural prosperity of the regions of Ukraine. The authors also emphasize the research of educational institutions, employers and state bodies with requests for the need to develop competence in intellectual property among future specialists in local history and tourism work and emphasize the list of challenges and perspectives related to the educational process in their preparation, which need to be solved. The need to deepen knowledge in the field of intellectual property among teachers of higher education institutions in order to teach students of various specialties, including future specialists in local history and tourism work, needs attention.

Keywords: *local history and tourism work, competence, intellectual property, future specialists, the field of tourism, commercialization, competitiveness.*

REFERENCES

1. Pokolodna M. M., Bozhko L. D. (2013) Turystske kraieznavstvo: navch. posibnyk. Kh.: KhNUMH im. O. M. Beketova. [In Ukrainian]
2. Panhelov B. P. (2010) Orhanizatsiia i provedennia turystsko-kraieznavchyykh podorozhei: navch. Posibnyk. K.: Akademydav. [In Ukrainian]
3. Popovych S. I. (2015) Kraieznavcha robota v turystychnyykh orhanizatsiiah. Osnovy kraieznavstva : pidruchnyk; za red. O. P. Reienta. Kharkiv: KhNU, 253–281. [in Ukrainian].
4. Malchukova, D. S., & Mezentsev, K. V. (2022). Public image of geography in the context of basic secondary education standards transformation: Ukrainian and World experience. *Ukrainian Geographical Journal*, (1), 53–63. Available at: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.01.053> [In Ukrainian] (accessed date:11.05.2023).
5. Lunyachek, V., Ruban, N., Timanjuk, V., Fesenko, N., & Chernenko, Y. (2017). Education in the area of intellectual property as a condition of the stable state development. *ScienceRise: Pedagogical Education*, (11 (19)), 4–9. URL: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2017.116197>. [In Ukrainian]
6. Lazariev M.I., Luniachek V.E., Ruban N.P., Timaniuk V.M., Fesenko N.S., & Chernenko Yu. Yu. (2017). Upravlinnia pidhotovkoiu fakhivtsiv u sferi intelektualnoi vlasnosti: transformatsii na suchasnomu etapi. Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia, (1(51)). Available at: <https://periodicals.karazin.ua/apdu/article/view/20128> [In Ukrainian]
7. Luniachek V.E. (2020). Kompetentnisnyi vymir profesiinoho rozvytku pratsivnykiv osvity v sferi intelektualnoi vlasnosti: monohrafiia. Kh.: TOV «Oberih», 250-347. [In Ukrainian]
8. Orliuk, O. (2019). Osvita z intelektualnoi vlasnosti u systemi vyshchoi osvity Ukrainy: problemy ta zavdannia. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti, (6). Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2019_6_15. [In Ukrainian] (accessed date:08.05.2023).
9. Drapushko, R. H., Horinov, P. V., & Filyk, N. V. (2022). Osvita v sferi intelektualnoi vlasnosti yak napriamok formuvannia pravovoi kultury molodi. *Kyiv Law Journal*, (2), 36–41. Available at: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.2.6> [In Ukrainian]
10. Shablii, O., Zastavetska, L., Dudarchuk, K., Illiash, I., & Smochko, N. (2018). The main problems of healthcare and wellness tourism in Ukraine. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 27(2), 337-345. <https://doi.org/10.15421/111858>.
11. WIPO. Global Innovation Index 2022. Ukraine. Available at:https://www.wipo.int/members/en/details.jsp?country_code=UA.
12. Stezhko N., Oliinyk Yaroslav, Polishchuk L., Tyshchuk I., Parfinenko A., Markhonos S., (2020) International Tourism in the System of Modern Globalization Processes. *International Journal of Management (IJM)*, 11 (3), pp. 97–106.
13. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy - Na saiti MON rozmishcheno rezultaty opytuvannia biznesu shchodo innovatsiinoi diialnosti ta potreb v ukrainskykh R&D. (2020, 28 serpnia). Holovna | Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/na-sajti-mon-rozmishcheno-rezultati-opituvannya-biznesu-shodo-innovatsiinoi-diyalnosti-ta-potreb-v-ukrayinskih-rd> [In Ukrainian]
14. Teoretyko-metodychni zasady pidvyshchennia kvalifikatsii pratsivnykiv systemy osvity v sferi intelektualnoi vlasnosti NRAT/NRAT - National Repository of Academic Texts, Ukraine. (b. d.). Natsionalnyi repozytarii akademichnykh tekstiv. Available at: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0221U102209/> [In Ukrainian]
15. Anatiichuk, V. (2023, 20 kvitnia). Typova polityka intelektualnoi vlasnosti dlia zakladiv vyshchoi osvity ta naukovykh ustanov. Available at: <https://law.chnu.edu.ua/typova-polityka-intelektualnoi-vlasnosti-dlia-zvo/> [In Ukrainian]

The article was received by the editors 25.05.2023

The article is recommended for printing 15.06.2023